ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Մասնագիտություն՝ դասվար

Թեմա՝ Զննականությունը որպես մայրենիի դասի արդյունավետության ապահովման միջոց

Կատարող՝ Յազիչյան Ալվարդ Ժորայի

Ղեկավար՝ Ջ.Հ. Գյուլամիրյան
(մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր)

ԵՐԵՎԱՆ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

ԶՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ.....5

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԶՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԱՅՐԵՆԻԻ ԴԱՍԵՐԻՆ.....14

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....21

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....23

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը:

Ժամանակակից հասարակության առջև դրված է համակողմանի զարգացած անհատներ ունենալու պահանջը: Իսկ այդպիսի մարդիկ ձևավորվում են կրթության և դաստիարակության միջոցով, որի հիմքը դրվում է կրտսեր դպրոցում:

Հետազոտող, ստեղծագործ աշակերտ ունենալու համար մեծ դեր ունի ուսման կազմակերպման հիմնական ձևը՝ դասը, որի արդյունավետությամբ է պայմանավորված սովորողների ճանաչողական, ստեղծագործական ընդունակությունների, կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումը:

21-րդ դարի կրթական գործընթացը արդյունավետ դարձնելու նպատակով գործադրվում է միջոցների համախումբ, որի մեջ են մտնում դասին գործածվող դիդակտիկ նյութերը: Այսօրվա ուսուցիչը ինքն է ստեղծում իր «զինանոցը», որը գործածելով ուսման գործունեության ընթացքում՝ նյութը սովորողին դարձնում է հետաքրքիր, հեշտ ընկալելի, մատչելի: Դրանց կիրառումը նպաստում է երևակայության, տրամաբանական մտածողության, խոսքի զարգացմանը:

Աշխատանքի **նպատակն է՝**դիտարկել ու ներկայացնել դիդակտիկ նյութերը որպես ուսումնական գործընթացի արդյունավետության ապահովման միջոց:

Ուսումնասիրության **խնդիրներն** են եղել՝

- ՈՒսումնասիրել մայրենիի դասերին կիրառվող դիդակտիկ նյութերին ներկայացվող պահանջները:
- Հիմնավորել դիդակտիկ նյութերի գործածման անհրաժեշտությունը, դերն ու նշանակությունը տարրական դպրոցում:
- Ստեղծել դիդակտիկ նյութեր, բնութագրել դրանք և ներկայացնել դրանց գործածման մեթոդիկան:

Հետազոտության ***մեթոդները:***

- Հիմնախնդրի վերաբերյալ մեթոդական գրականության ուսումնասիրում և վերլուծություն,
- Դասալսումներ հանրակրթական դպրոցի I – IV դասարաններում, արդյունքների քննարկում,
- Հարցախույզի և արդյունքների վերլուծություն,
- Նախօրոք մշակված ծրագրով և պլանով մայրենիի դասերի վարում, մշակած դիդակտիկ նյութերի փորձարկում, արդյունքների վերլուծություն:

Մեր ուսումնասիրության ***նորույթը*** դասի տարբեր փուլերում մայրենիի դասի արդյունավետությունը բարձրացնող մեթոդական հնարների մշակումն է:

Հետազոտության տեսական նշանակությունը:

Մասնագիտական գրականությունից և մեր մանկավարժական փորձի ընթացքում ձեռք բերած գիտելիքները շարադրվել են և վերլուծվել՝ հիմք ընդունելով լեզվական գիտելիքների և կարողությունների ձեռքբերման մեթոդաբանությունը:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը:

Մեր մշակված վարժությունների համակարգը, դիդակտիկ խաղերի համալիրը կարող են կիրառել ինչպես ուսուցիչները, այնպես էլ մանկավարժական բուհի ուսանողները կիրառական պրակտիկայի ժամանակ:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

ԶՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Նախադպրոցականի տարիքից դպրոցական տարիք անցման շրջանում տեղի են ունենում ֆիզիոլոգիական և հոգեբանական որոշակի փոփոխություններ: Փոխվում է նրանց առաջատար գործունեությունը. խաղը դառնում է ուսում:

Երեխաները դպրոց են գալիս ընկալման բարձր մակարդակով, բայց ուսումնական գործընթացում ընկալում լինում է զուտ գործնական եղանակով: Ուսումնառության սկզբնական շրջանում ուշադրությունը ոչ կամածին է. աշակերտը ուշադրություն է դարձնում այն առարկաներին, երևույթներին, որոնք հստակ ու երևացող հատկանիշներ ունեն, հետաքրքիր են: Իհարկե, աստիճանաբար ուշադրությունը դառնում է կամածին, քանի որ ուսման գործընթացում աշակերտը պետք է ուշադրություն դարձնի նույնիսկ մատուցվող այն նյութի վրա, որը չունի գրավիչ տեսք ու հետաքրքիր կառուցվածք: Հիշողությունն էլ դպրոց ընդունվելու առաջին շրջանում ոչ կամածին է. աշակերտը կհիշի այն, ինչը տպավորիչ է, կամ հուզական զգացումներ է առաջացնում: Առաջին դասարանում ոչ կամածին մտապահումը ավելի մեծ է: Բայց խնդիրն այն է, որ հենց սկզբից պահանջվում է ուսումնական նյութը մտապահել՝ անսխալ վերարտադրելու պայմանով: Այդ իսկ պատճառով սկզբնական շրջանում աշակերտներն օգտագործում են մտապահման պարզ եղանակներ: Ուսուցման գործընթացում դասանյութը ավելի մատչելի, դյուրըմբռնելի դարձնելու համար գործածվում է դիդակտիկ նյութերի հարուստ զինանոց: Բացի նշված նպատակներից՝ դիդակտիկ նյութերը նպաստում են աշակերտների խոսքի, երևակայության, ճանաչողական ոլորտի զարգացմանը, բառապաշարի հարստացմանը, որով կատարելագործվում և ակտիվանում է ուսումնական գործունեությունը: Հարկավոր է ընդգծել՝ յուրաքանչյուր դիդակտիկ պարագա ունի իր առաքելությունը. մեկ դիդակտիկ պարագան կարող է ծառայել տարբեր դասաժամերի, տարբեր նպատակներով, կարևորը արդյունավետ լինի ու

աշակերտներին հասանելի: Սրանով է պայմանավորված դիդակտիկ պարագայի բովանդակությունը, թե որքանով բարձրացրեց աշակերտների ստեղծագործականությունը: Օրինակ՝ օգտագործելով պաստառ՝ կարելի է առաջադրել աշակերտներին գտնել առարկա ցույց տվող բառերը, միավանկ բառերը, նույն պաստառը կիրառել այսպես. նայելով պաստառում պատկերված գործողություններին, հերոսներին՝ հյուսել պատմություն:

Երեխաների գեղագիտական ճաշակը մենք զարգացնում ենք բոլոր առարկաների դասավանդման ժամանակ, բազմաթիվ միջոցներով ու հնարքներով: Ուսուցչի խոսքը հզոր զենք է: Սակայն որքան էլ հարուստ ու տպավորիչ լինի խոսքը, աշխատանքը շահում է, եթե այն ուղեկցվում է զննական նյութերով [7, էջ 3]:

Ոչ մի երեխա չի կարող յուրացնել այն, ինչը չի ցանկանում սովորել: Կրթության մեջ ամենաէականը ոչ թե սովորելու, և ոչ էլ սովորեցնելու եղանակներն են, այլ սովորողների վերաբերմունքը: Իսկ վերաբերմունքի խթանման լավագույն միջոցը գեղեցիկ, հրապուրիչ ու հետաքրքրաշարժ դիդակտիկ նյութերի առկայությունն է դասապրոցեսում [6, էջ 15]:

Քննարկելով դիդակտիկ նյութերի վերաբերյալ ուսումնասիրություններ՝ մենք գտնում ենք, որ հիմնական պահանջները, որոնք ներկայացվում են դիդակտիկ նյութերին, սրանք են՝

- օգտագործվող նյութը պետք է համապատասխանի սովորողների տարիքային առանձնահատկություններին,
- պետք է համապատասխանի նյութի բովանդակությանը,
- պետք է բխի տվյալ դասի նպատակներից ու խնդիրներից,
- պետք է աշակերտների ուշադրությունը հրավիրել ցուցադրվող նյութի այն հատկանիշի վրա, որը կարևորվել է տվյալ դասի համար,
- հարկավոր է, որ դիդակտիկ նյութի ներկայացման սկզբում լինի ուսուցչի խոսքը, որից հետո ընդհատվի պատմվածքի կամ բնագրի շուրջ աշխատանքը, և ամբողջ դասարանը ներգրավվի աշխատանքի մեջ. հորդորել աշակերտներին՝

ուշադրությունը սևեռել պաստառի, նկարի, տեսանյութի վրա: Խոսքը չպետք է լինի երկարաշունչ, այն պետք է ունենա զուտ բացատրական բնույթ,

- զննական պարագաները չպետք է չափից շատ լինեն. վտանգ կա՝ աշակերտները կշեղվեն բուն նյութից,
- չպետք է ցուցադրվող պարագաները աչքին հասանելի դարձնել դասի սկզբից, այլ ցուցադրել այն ժամանակ, երբ անհրաժեշտ է, այլապես կա՛մ կշեղվի աշակերտների ուշադրությունը, կա՛մ դասը կկորցնի իր հետաքրքրությունը,
- ցուցադրվող առարկան, դիդակտիկ նյութը պետք է հստակ տեսանելի լինի բոլորին,
- ցանկալի է ստեղծել նաև պրոբլեմային իրադրություն՝ կապված ցուցադրվող նյութի հետ:

Մենք գիտենք, որ դիդակտիկ նյութերը տարբեր գործառույթներ ունեն ուսումնական գործընթացում ՝ կախված դասի նպատակից: Բայց համախմբել և ներկայացնում ենք այն հիմնական գործառույթները, որոնք իրականացնում է յուրաքանչյուր դիդակտիկ նյութ:

Կազմված գծապատկերը ստորև՝

Գծապատկեր 1

Ըստ պրոֆեսոր Լ. Ասատրյանի և իր հեղինակային խմբի՝ զննական պարագաները կարելի է միավորել հետևյալ ենթախմբերում՝

1. բնական զննական պարագաներ,
2. փորձարարական զննական պարագաներ,
3. ծավալային զննական պարագաներ,
4. գեղանկարչական զննական պարագաներ (նկարներ, լուսանկարներ),
5. ձայնային զննական պարագաներ (աուդիոսարքավորումներ),
6. նշանային և գծանկարչական զննական պարագաներ (քարտեզներ, գրաֆիկներ, գծապատկերներ) [2, էջ 151]:

Կատարելով հարցումներ ՀՀ տարբեր դպրոցների դասվարների հետ՝ ներկայացնում ենք այն հիմնական դիդակտիկ նյութերը, զննական պարագաները, որոնք կիրառվում են տարրական դասարաններում:

- Նկարներ
- Պաստառներ
- Մեծադիր տառեր, թվեր
- Անհատական կամ խմբային քարտեր-
- Խաղային, ինքնաշեն պարագաներ
- Նյութական զանազան առարկաներ
- Լոտոներ
- Սահիկահանդեսներ
- Տեսանյութեր
- Նկարազարդումներ
- Տառադարան, թվադարան
- Խորանարդիկ՝ կետադրական նշանները ուսուցանելու և ճիշտ ուղղախոսության ձևավորման համար
- Փազլներ,
- Խաղալիքներ

- Խաչբառեր
- «Հրաշք» պարկեր:

Հաճախ դիդակտիկ նյութերն օգտագործվում են ուսուցման մեթոդների հետ համատեղ. կարելի է մեկ մեթոդի կիրառման ընթացքում ընտրել և օգտագործել մի քանի զննական պարագա:

Հիմնականում զննական պարագաներն այնպես պետք է պատրաստել, որ նպաստեն աշակերտների բառապաշարի հարստացմանը և կապակցված խոսքի զարգացմանը: Հաշվի առնելով դպրոց նոր ընդունված աշակերտների տարիքային առանձնահատկությունները՝ նշված սահմաններում կարողություններ ու հմտություններ աշակերտները ձեռք են բերում հետաքրքիր, ակտիվ աշխատանքային գործունեությամբ: Տվյալ դեպքում դիդակտիկ նյութերը բնականաբար իրենց տեղն ունեն ուսման գործընթացը ինտերակտիվ ու արդյունավետ դարձնելու համար: Դիտազննական պարագաներ մայրենիի դասերին ամենից շատ կիրառում են առաջին դասարանում՝ գրաճանաչության շրջանում:

Նկարներ: Գրաճանաչության այբբենական շրջանն արդյունավետ իրականացնելու համար երեխաները նախաայբբենական շրջանի վերջում պետք է ՝

- գաղափար ունենան պատմության, նախադասության, բառի, վանկի, հնչյունի (ձայնավոր, բաղաձայն) մասին և այդ եզրույթները գործածեն խոսքում,
- պարզագույն խորհրդանշանային զննականության միջոցով (գծապատկեր) կարողանան ներկայացնել նախադասությունը, բառը, վանկը, տառը,
- ձայնավոր և բաղաձայն հնչյունները տարբերակեն և գույների միջոցով դրանք արտահայտեն գծապատկերում,
- ունենան որոշակի բառապաշար և մտքերն ինքնուրույն կապակցված խոսքով ներկայացնելու (2-3 նախադասությամբ) կարողություն [4, էջ 40]:

Նախաայբբենական շրջանում կիրառվում են հետևյալ դիդակտիկ պարագաները՝

- նկար-բառեր. առարկայի նկարի ներքևում լինում է գծապատկեր:
- նկար-նախադասություններ, նկար-պատմություններ:

Աշակերտները նկար-բառերի, նկար-նախադասությունների, նկար-պատմությունների շնորհիվ կարողանում են արտահայտել համապատասխան բառեր՝ ենթարկելով հնչյունային վերլուծության, ձևակերպել նախադասություններ, ապա իմաստային կապով համադրելով իրար՝ ստեղծել պատմություններ՝ նկարին համապատասխան կամ ըստ երևակայության: Այս համալիր գործողություններն իրականացվում են նախաայբբենական շրջանում՝ նախապատրաստական փուլ հանդիսանալով այբբենական շրջանի համար:

Այբբենական շրջանում՝ հնչյուն-տառի ուսուցման ժամանակ, ցուցադրվում է ուսումնասիրվող հնչյուն-տառի մեծադիր պատկերը, ապա համապատասխան հնչյունով սկսվող բառ-առարկայի նկարը: Հիմնականում նկարներում պատկերված են լինում առարկայական իմաստ արտահայտող այնպիսի բառեր, որոնց սկզբում լսվում է տվյալ հնչյունը: Նշված նկարով պատկերված առարկայի անվանումը մեկնաբառ է դառնում, որը վերլուծության է ենթարկվում:

Օգտագործվում են նաև նկարներ, որոնց անվանումների մեջ ուսումնասիրվող հնչյուն-տառը տեղադրված է լինում բառավերջում կամ բառամիջում:

Տպագիր տառի նկար: Ուսուցիչը նոր տառի ուսուցման ժամանակ ցույց է տալիս տպագիր տառը, որը աշակերտները համեմատում են նախորդ՝ արդեն սովորած տառերի հետ:

Ձեռագիր տառի նկար: Ձեռագիր տառը ցուցադրվում է աշակերտներին, որոնք այն համեմատում են տպագիր տառի հետ, այնուհետև պարզում են այն մասնիկները, որոնցով կազմված է տվյալ տառը, որոշում են մեծատառի և փոքրատառի նմանություններն ու տարբերությունները: Օգտագործելով այսպիսի զննական պարագաներ՝ կնպաստենք այբբենական շրջանի խնդիրների լուծմանը. ուսուցանել հայերենի բոլոր հնչյուն-տառերը, վայելուչ գրելու կանոնները, զարգացնել հոգեկան գործընթացները:

Տառադարան: Հայերենի այբուբենում եղած տառերի քանակին համապատասխան գրպանիկներով այբուբեն է, որը, բացի տառերից, ունի նաև կետադրական նշանների համար նախատեսված գրպանիկներ. նրա մեջ դրվում են

գրպանին համապատասխան տառերի քարտերը, որոնց օգնությամբ աշակերտը կազմում է տառակապակցություններ, այնուհետև բառեր, որտեղ տվյալ հնչյունը լսվում է բառասկզբում, բառավերջում և բառամիջում: Տառադարանն օգտագործվում է առաջին դասարանում՝ գրաճանաչության այբբենական շրջանում:

Պաստառներ: Պաստառը համառոտ տեքստով, նկարներով, նկարազարդումներով մի պատկեր է, որը ունի որոշակի նպատակ և լուծում է կրթական ու դաստիարակչական խնդիրներ (Տե՛ս հավելված 2): Տարրական դպրոցում հաճախ է օգտագործվում այս դիդակտիկ նյութը միջոցառումների, հանդեսների ժամանակ, պաստառներ կարելի է տեսնել հենց դպրոցի միջանցքների պատերին: Դրանք լինում են ճանաչողական բնույթի, բնապահպանական, հայրենասիրական. այսպես ապահովվում է պարագայի դաստիարակչական կողմը: Պաստառներ կիրառվում են տարրական դպրոցի բոլոր դասարաններում: Հետաքրքիր աշխատանք է ստացվում, երբ պաստառը պատրաստում են աշակերտները ուսուցչի հետ միասին: Այդպիսով՝ աշակերտները սովորում են, պարզում պաստառի պատրաստման նպատակը և ձգտում գեղեցիկ ու կոկիկ աշխատել: Դպրոցներում հաճախ կարելի է տեսնել նույն թեմատիկայով՝ տարբեր մոտեցումներով պաստառներ: Պարզ է դառնում, որ դրանք ստեղծվել են մեկ գաղափարի շուրջ՝ մրցութային սկզբունքով: Յուրաքանչյուր խումբ փորձում է ներկայանալ յուրօրինակ աշխատանքով և աշխատում է լինել լավագույնը: Պաստառների գունագեղությունն ու գեղագիտական ձևավորումը ակտիվացնում են աշակերտներին, աշխուժացնու�դասարանում տիրող մթնոլորտը, թոթափում հոգնածությունը և ուղղորդում դեպի գիտելիք որոնելու ճանապարհը:

Քարտեր: Քարտային աշխատանքն իրենից ներկայացնուում է առաջադրանք-խնդիր, որը գրված է քարտերի վրա, պահանջվում է լուծել առաջադրանքը կա՛մ ինքնուրույն, կա՛մ խմբային, կա՛մ զույգերով: Ուսուցիչն ինքն է որոշում, այն լինի անհատական, թե խմբային: Քարտեր կարելի է օգտագործել տարրական դպրոցի բոլոր դասարաններում, բայց ավելի հաճախ կիրառվում է երրորդ և չորրորդ դասարաններում:

Սահիկահանդես: Այս դիտազննական պարագան բխում է զննականության իլյուստրացիայի մեթոդից, որի խնդիրն է ուսուցանվող թեմայի, առաջադրանքի կամ այլ ուսումնական նյութի հաղորդման ժամանակ օգտագործել դիտազննական պարագաներ, որոնք ցուցադրվում են և բացատրվում է թեմայի և դրանց կապը: Այս վերլուծական և ցուցադրման երևույթը կոչվում է իլյուստրացիա: Սահիկահանդեսները պատրաստում է ուսուցիչը՝ կախված դասի նպատակներից: Այն ժամանակակից տեխնիկական միջոցների բաղկացուցիչ մասն է, որը կարելի է օգտագործել տարրական դպրոցի տարբեր դասարաններում: Սահիկահանդես պատրաստելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել մի քանի հանգամանք՝

- Ոչ բոլոր դպրոցներում կան համապատասխան տեխնիկական միջոցներ, այսինքն անհրաժեշտության դեպքում այդ հարցերը հոգում է ուսուցիչը:
- Սահիկահանդես պատրաստելու համար ուսուցիչը պետք է տիրապետի Microsoft PowerPoint ծրագրին:

Տեսանյութեր, ֆիլմեր: Սրանք բխում են զննականության դեմոնստրացիա մեթոդից, որի էությունը նույնպես ցուցադրումն է, բայց այս դեպքում ցուցադրմանը ուղեկցում է շարժումը: Այն օգնում է աշակերտին ընկալել ինֆորմացիան, տեղեկույթը մի քանի զգայարաններով, որոնք աշխատեցնելով՝ աշակերտը կգտնի գլխավոր, էական խնդիրը, որը մինչ դիտումը տվել է ուսուցիչը:

Բնական օբյեկտներ: Օրինակ՝ կենդանիներ, թռչուններ բերելով դասարան՝ ուսուցիչը բացի ուսումնական, դիդակտիկ նպատակներից ունենում է նաև այլ նպատակներ, ներգործում է աշակերտների հոգեկան, հուզական աշխարհի վրա, զգացմունքների և հույզերի վրա, որի միջոցով լուծում է նաև դաստիարակչական խնդիրներ: Դրանց ծանոթանալիս աշակերտները տեսնում են առաջնայինը արտաքին տեսքը՝ գույնը, ձևը, չափը: Այդ իսկ պատճառով ուսուցիչը պետք է նախ ցուցադրի, ծանոթացնի, ապա հարցերով առաջնորդի աշակերտներին, որ նրանք արտաքին հատկանիշներից անցում կատարեն ներքին հատկանիշներին, որակավորեն տվյալ կենդանուն, պատկերացնեն տարբեր իրավիճակներ՝ կապված այդ կենդանու հետ, հիշեն դեպքեր և գրառեն:

Տարրական դասարաններում մայրենիի դասերին **մակետներ** կարելի է պատրաստել հեքիաթների և պատմվածքների ուսումնասիրման ժամանակ: Կարելի է ստեղծել պատմվածքների հերոսների, կենդանիների փոքրիկ տարբերակները, դրանք հավաքել դասարանի մի անկյունում: Լայն թեմայի ուսումնասիրումից հետո դասարանում քննարկել յուրաքանչյուր հերոսին, բնավորությունը, պարզել հերոսների միջև կապը և թե ինչ էր սովորեցնում թեման: Կիրառելի է երկրորդ, երրորդ, չորրորդ դասարաններում:

ԳԼՈՒԽ 2

ԶՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԱՅՐԵՆԻԻ ԴԱՍԵՐԻՆ

Դիդակտիկ նյութերի գործածումը մայրենիի դասին դիտարկելու և վերջինիս՝ ուսումնասիրման արդյունավետության բարձրացման գործոն լինելու հնարավորությունները պարզելու համար կատարել ենք մի քանի աշխատանք:

Կազմել ենք հարցաթերթիկ, որի նպատակն էր պարզել, թե ժամանակակից տարրական դպրոցում ինչ դիդակտիկ նյութեր են պատրաստում և օգտագործում դասվարները, և ինչ են կարծում՝ որքանով են դիդակտիկ պարագաները նպաստում մայրենիի դասի արդյունավետությանը: Հարցաթերթիկը բաղկացած էր 5 հարցից, որից երկուսը փակ, երեքը բաց: Հարցմանը մասնակցել են Հայաստանի տարբեր մարզերից շուրջ 20 դասվար: Ներկայացնենք հարցման արդյունքները՝

1.Հաճա՞խ եք օգտագործում դիտազննական պարագաներ մայրենիի դասերին:

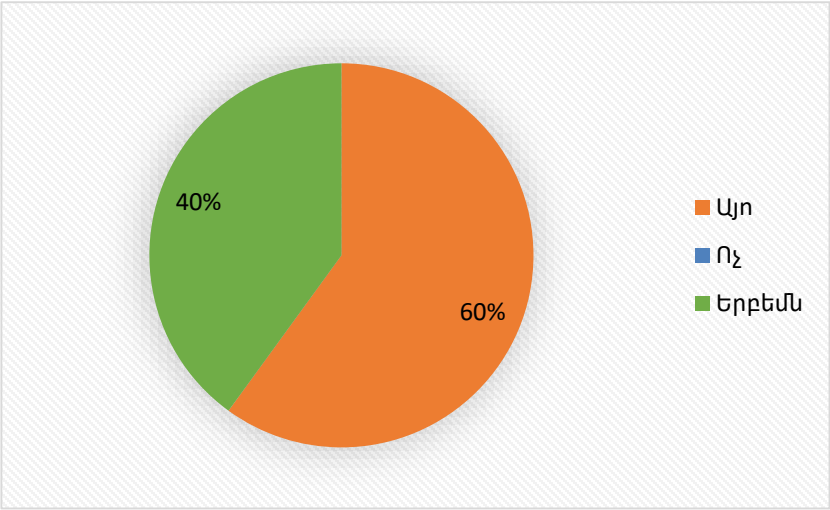

Գծապատկեր 2

Հարցվածներից 8-ը նշել են, որ դիդակտիկ նյութեր գործածում են ժամանակ առ ժամանակ, 12-ը պնդեց, որ հաճախակի է գործածում, «ոչ» պատասխան չգրանցվեց:

2. Դու՞ք եք պատրաստում Ձեր կողմից գործածվող դիդակտիկ նյութերը:

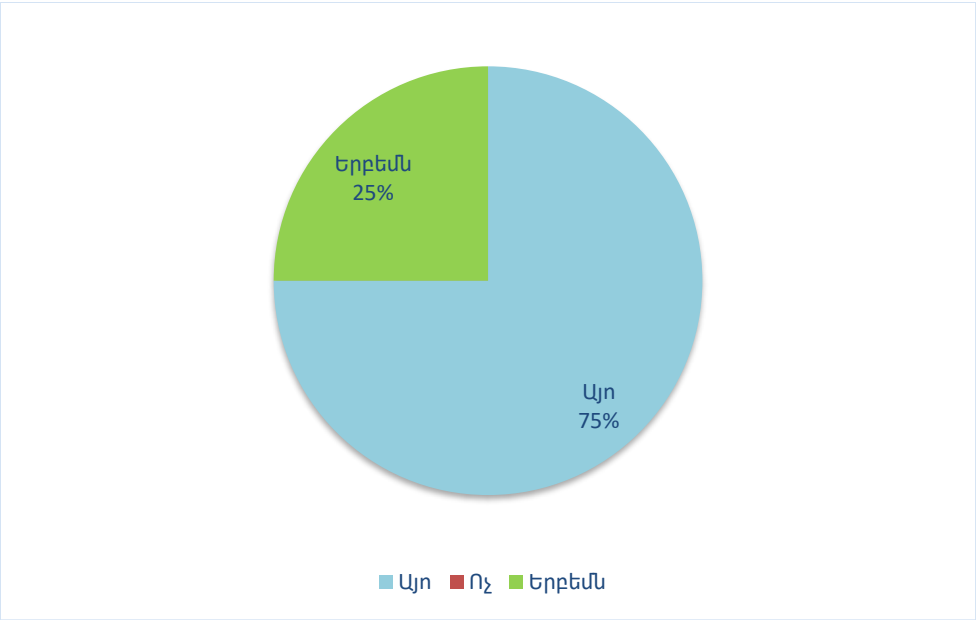

Գծապատկեր 3

Արդյունքից պարզ է դառնում, որ դասվարները (15 հոգի) նախընտրում են սեփական ուժերով ստեղծել օգտագործվող պարագաները, ոմանք էլ (5)՝ նայած թե ինչ դիդակտիկ նյութ են նախատեսել:

3. Ո՞ր դասարանում եք հիմնականում կիրառում դիդակտիկ նյութեր:

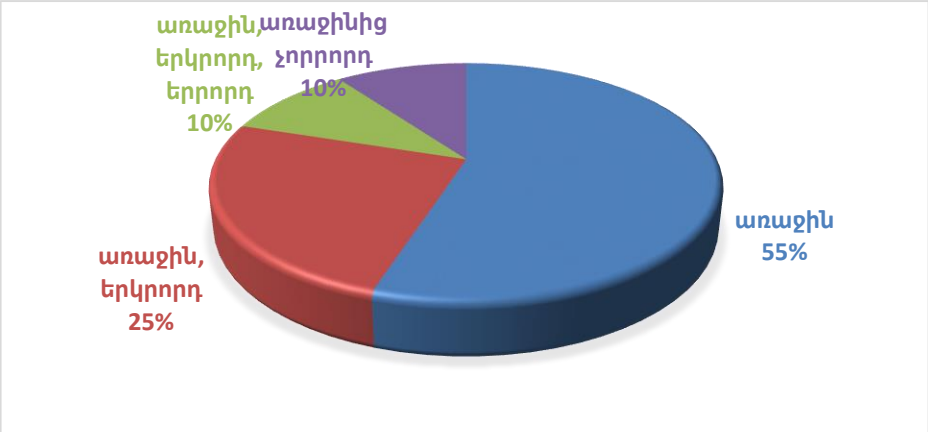

Գծապատկեր 4

Այս հարցը պահանջում էր նաև հիմնավորում, որը դասվարները լրացրել էին տալով այսպիսի մեկնաբանություններ՝ «Առավել հաճախ դիդակտիկ նյութերի կիրառման անհրաժեշտություն է լինում առաջին և երկրորդ դասարանում, երրորդում նվազում է, իսկ չորրորդ դասարանում կիրառվում է հազվադեպ», «Բոլոր

դասարաններում էլ պետք է կիրառել դիդակտիկ նյութեր, քանի որ ցանկացած տարիքային խմբին էլ հետաքրքիր ու չձանձրացնող է զննական պարագաներով համեմված դասը», «Նրանց մտածողությունը պատկերավոր է, անհրաժեշտ է ուսումնասիրվող բոլոր երևույթները ցույց տալ առարկայական ձևով»:

4. Ի՞նչ դիդակտիկ պարագաներ եք օգտագործում մայրենիի դասերին:

Այս հարցի միջոցով նպատակ ունեինք պարզելու, թե որն է մայրենիի դասին ամենից շատ օգտագործվող դիդակտիկ նյութը: Հարցման մասնակիցները նշել էին պաստառներն (14 հոգի) ու նկարները (9 հոգի), իհարկե դա մենք բացատրում ենք այն հանգամանքով, որ պաստառների տեսակները շատ են և հետևաբար կարելի է դրանք կիրառել տարբեր նպատակներով, նույն սկզբունքը գործում է նաև նկարների դեպքում, որոնք կարող ենք օգտագործել թե՝ բնագրերի ուսումնասիրման, թե՝ առանձին ուսումնական խնդիրներ լուծելիս, թե՝ լեզվական նյութի ուսումնասիրման ժամանակ: Դասվարներից շատերը նշել էին նաև առաջին դասարանում կիրառվող տառադարանը, լոտոն, դոմինոն, հավաքապաստառը: Չորս աշակերտ կարևորել և նշել էին քարտերի բազմագործառույթ լինելը: Այն կարելի է կիրառել տարրական դպրոցի բոլոր դասարաններում՝ համապատասխանեցնելով սովորողների տարիքային առաձնահատկություններին և ուսումնական խնդիրներին:

5. Դիտազննական պարագաների, դիդակտիկ նյութերի գործածումը ինչպե՞ս է բարձրացնում մայրենիի դասի արդյունավետությունը:

Ուսումնասիրելով և ընդհանրացնելով ուսուցիչների մեկնաբանությունները՝ ներկայացնենք դրանք ամփոփ ձևով:

- ✓ Հեշտացնում է դասանյութի ընկալումն ու յուրացումը:
- ✓ Ուսումնական գործընթացը դառնում է հետաքրքիր. դասն անցնում է առավել աշխույժ, ակտիվ աշխատանքային մթնոլորտում:
- ✓ Զարգացնում է ինքնուրույն մտածելու կարողությունը, բանավոր խոսքը:
- ✓ Նպաստում է ուղղագրական կանոնների հեշտ մտապահմանը:
- ✓ Նպաստում է սովորողների ճանաչողական հետաքրքրությունների զարգացմանը:

- ✓ Լուծում է նաև դաստիարակչական խնդիրներ:

Դասի պլան

Դասարանը՝ 2-րդ

Առարկան՝ մայրենի լեզու

Դասի տեսակը՝ ամրապնդման դաս

Դասի լայն թեման՝ << Ոսկեծամիկ աշուն>>

Դասի նեղ թեման՝ <<Աշուն տատիկ>>

Դասի նպատակները և խնդիրները՝

1)Ստեղծել աշնանային տրամադրություն:

Ունկնդրել <<Ջա~ն, ջա~ն, ջա~ն աշուն է>>երգը:

2)Հարստացնել բառապաշարը:

Լուծել խաչբառը,կատարել բառային աշխատանք:

3)Զարգացնել խմբերով աշխատելու մշակույթը:

Կատարել խմբային աշխատանք:

4) Ամրապնդել աշնան վերաբերյալ աշակերտների գիտելիքները:

Դասին անհրաժեշտ դիդակտիկ պարագաներ՝ սահիկահանդես, բերքահավաք պատկերող նկարներ,Աշուն տատիկ տիկնիկ, քարտեր:

Դասի ժամանակ կիրառվող ինտերակտիվ մեթոդներ՝ մտագրոհ,խմբային աշխատանք,եռաբաժան:

Դասի ընթացքը

Կազմակերպական պահ

Դասը վարել ԽԻԿ համակարգով.

Խթանման փուլում ունկնդրել <<Ջա~ն, ջա~ն, ջա~ն աշուն է>>երգը:

Իմաստի ընկալման փուլում լուծել խաչբառը:

Աշխատել դասագրքով.

Կատարել բնագրի ամբողջական ընթերցանություն, ապա կարդալ շարունակելով:

Կատարել ընտրովի ընթերցանություն հետևյալ հարցաշարով.

1.Կարդացե՛ք ձեզ դուր եկած հատվածը:

2.Կարդացե՛ք այն հատվածը, որտեղ հեղինակը Աշուն տատիկին համեմատում է մոր հետ :

3.Կարդացեք այն հատվածը , որտեղ Աշուն տատիկը բարիքներ է բաժանում :

4.Կարդացե՛ք վերջին քառատողը :

Վարել ամփոփիչ զրույց հետևյալ հարցաշարով.

1.Ի՞նչպիսին էր Աշուն տատիկը:Կիրառել մտագրոհի մեթոդը:

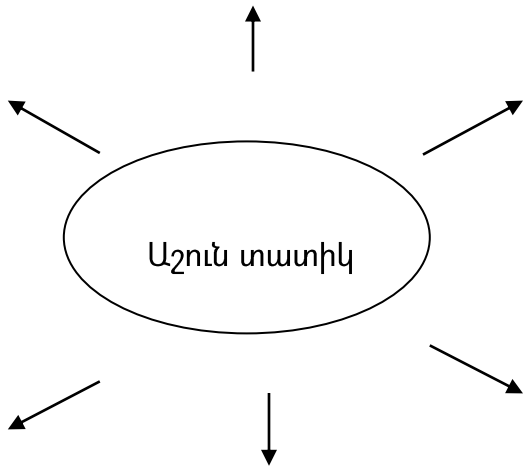

2.Մարդիկ ի՞նչպիսի աշխատանքներ են կատարում աշնանը:

3. Աշնանը բնությունն ի՞նչ փոփոխություններ է կրում:

4.Նկարագրե՛ք բնությունն աշնան վերջին:

5.Փոխե՛ք բանաստեղծության վերնագիրը: (<<Բարեբեր աշուն>>, <<Բերքահավաք>>, <<Աշնան բարիքները>>)

Կատարել բառային աշխատանք:

Դուրս գրել հենակետային բառերը, դրանցով կազմել բառակապակցություններ և նախադասություններ:

Հենակետային բառեր՝ Աշուն տատիկ, ոսկեհատիկ , շերեփ , հյութ, բերք, բարիք, արևոտ գույներ, համ , հոտ, գոհ, սրտաբաց, դաժան ցրտեր:

Կատարել խմբային աշխատանք:

Յուաքանչյուր խմբի տրվում է երեք առաջադրանք:

Առաջադրանք 1:

Կռահե'ք նկարների տակ թաքնված տառերը , համադրե'ք դրանք և բառ կազմե'ք:Ապա համադրե'ք տարբեր խմբերի գտած բառերը և կազմե'ք նախադասություն:

Առաջադրանք 2:

Գտե'ք ասածվածքների ճիշտ շարունակությունները:

1-ին խումբ

Աջով տու'ր, մուշտակդ կարի'ր ամռանը:
Ամառվա փուշը, որ ձախով առնես:
Մանգաղդ սրի'ր ձմռանը, ձմեռվա նուշն է:

2-րդ խումբ

Գինի է, թան չէ, մարդը մարդուն կհանդիպի:
Լավություն արա', ամեն մարդու բան չէ:
Սարը սարին չի հանդիպի, ջուրը գցիր:

3-րդ խումբ

Ինչ որ ցանես ձմեռը կսատկեն կովեր:
Գործը փառավոր, փառքը թևավոր:
Ամառը որ պառկես հովեր, այն էլ կինձես:

Առաջադրանք 3 :

Տրվում է բերքահավաք պատկերող նկար-պատմություն: Անհրաժեշտ է նկարի հիման վրա կազմել 5-6 նախադասությունից կազմված պատմություն և գրի առնել այն և վերնագրել:

Կշռադատման փուլ

Կիրառել եռաբաժան մեթոդը .

Աշուն		
Ի՞նչ գիտեի	Ի՞նչ իմացա	Ի՞նչ կուզենայի իմանալ

Տնային աշխատանքի համար հանձնարարել՝

1. <<Աշուն տատիկը>> բանաստեղծությունն սովորել անգիր:
2. Գրել փոքրիկ նամակ Աշուն տատիկին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Դիդակիկ նյութերի վերաբերյալ մանկավարժական տարբեր հայեցակարգերի ուսումնասիրությունից պարզ դարձավ, որ մեծանուն մանկավարժները վաղուց են կարևորել զննականության սկզբունքը, արժևորել են ուսման գործընթացում դիդակտիկ նյութերի կիրառումը՝ հիմնավորելով աշակերտի հոգեֆիզիոլոգիական գործոններով:

Համապատասխան մեթոդամանկավարժության գրականության ուսումնասիրման և մեր փորձի արդյունքում եկել ենք հետևյալ եզրակացություններին:

1. Մայրենիի դասերին կիրառվող դիդակտիկ նյութերին ներկայացվում են հետևյալ պահանջները.

- համապատասխանությունը ուսումնական նյութի բովանդակությանը,
- կրտսեր դպրոցականների տարիքային առանձնահատկությունների հաշվառումը,
- դիդակտիկ նյութերից օգտվելու յուրաքանչյուր աշակերտին ընձեռած հնարավորությունը,
- դիդակտիկ նյութերի պատրաստմանը աշակերտներին մասնակից դարձնելը,
- դիդակտիկ նյութերի առողջապահական տեսակետից անվտանգության և բնապահպանության ապահովումը:

2. Տարբեր դպրոցների դասվարների հետ իրականացրած հարցումների արդյունքում մենք պարզեցինք, որ ժամանակակից տարրական դպրոցներում կիրառվում են տարաբնույթ առարկաներ, նկարներ, պաստառներ, առանձին դասարաններում՝ նաև լոտոներ, շարժական պատկերներ, տառադարան, ինչպես նաև սահիկահանդեսներ, տեսանյութեր և այլն:

3. Մեր փորձով համոզվել ենք,որ դասի ընթացքում դիդակտիկ նյութերի կիրառումը զարգացնում է աշակերտների ակտիվությունը, դասին առավելագույնս մասնակցելու երեխաների ցանկությունը, ապահովում է աշխատանքային մթնոլորտ:

4. Դիդակտիկ նյութերի անվանումները հաճախ կրկնվում են, սակայն դրանցով կատարած աշխատանքները տարբերվում են դիդակտիկ նյութի բազմաֆունկցիոնալությամբ. մեկ դիդակտիկ նյութը կարող է կիրառվել տարբեր նպատակներով և լուծել զանազան՝ իրարից տարբերվող ուսումնադաստիարակչական խնդիրներ:

Յուրաքանչյուր դիդակտիկ նյութ ունի նպատակ, լուծում է ուսումնադաստիարակչական խնդիր և հանդիսանում է դասի արդյունավետության պայման:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ամիրջանյան Յու. Ա., Սահակյան Ա. Ս., Մանկավարժություն, Մանկավարժ, Ե., 2005, 455 էջ:

2. Ասատրյան Լ.,Թ., Հակոբյան Գ., Հ. և ուրիշներ, Մանկավարժություն, Արտագերս, Ե., 2017, 358 էջ :

3. Ասատրյան Լ. Թ., Կարապետյան Ն. Զ,. «Ես և շրջակա աշխարհը» ինտեգրված դասընթացի դասավանդման մեթոդիկա, Արտագերս, Ե., 2016, 224 էջ:

4. Գյուլամիրյան Ջ. Հ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Զանգակ, Ե., 2015, 316 էջ:

5. Գյուլամիրյան Ջ. Հ., Խաղալով սովորենք, Ե., Զանգակ-97, 2009, 80 էջ:

6. Թաթոյան Լ., Դիդակտիկ նյութերի և պարագաների դերը, դրանց պատրաստման և կիրառման խնդիրներն ու առանձնահատկությունը, «Նախաշավիղ», հ.2, Ե., Կրթության ազգային ինստիտուտ, 2012:

7. Խաչատրյան Լ. Հ. Միտինյան Մ.Գ., Դիդակտիկ նյութերի օգտագործումը տարրական դասարաններում, ՀՍՍՀ մանկ. ընկեր., Ե., 1986:

8. Կոմենսկի Յ. Ա., Մեծ դիդակտիկա, Հայպետմանկհրատ, Ե., 1962, 356 էջ :

9.Հայոց լեզու, գրականություն. հանրակրթական հիմնական դպրոցի առարկայական չափորոշիչ (1-9-րդ դասարաններ).– 2011, 40 էջ:

10. Պետրովսկի Ա. Վ., Տարիքային և մանկավարժական հոգեբանություն, Լույս, Ե., 1977, 398 էջ: